

Comunicat de Londres

Cap a l'Espai europeu d'educació superior: responent als reptes d'un món globalitzat

I. Prefaci

1.1 Els ministres responsables de l'educació superior dels països que participen en el Procés de Bolonya, ens hem reunit a Londres per verificar els progressos des de la reunió celebrada a Bergen el 2005.

1.2 D'acord amb els criteris acordats perquè un país s'incorpori com a membre, donem la benvinguda a la República de Montenegro al Procés de Bolonya.

1.3 Els avenços dels dos últims anys ens han apropat significativament a la materialització de l'Espai europeu d'educació superior (EEES). Sobre la base del nostre ric i variat patrimoni cultural europeu estem desenvolupant un EEES basat en l'autonomia institucional, la llibertat acadèmica, la igualtat d'oportunitats i els principis democràtics, cosa que facilitarà la mobilitat, augmentarà l'ocupabilitat i enfortirà l'atractiu i la competitivitat d'Europa. Mirant cap al futur, hem d'admetre que, en un món en transformació, hi haurà una necessitat permanent d'adaptació dels nostres sistemes d'educació superior, per garantir que l'EEES mantingui la competitivitat i respongui amb eficàcia als reptes de la globalització. A curt termini, apreciem que dur a terme les reformes de Bolonya constitueix una tasca transcendent i valorem el suport i el compromís permanent de tots els participants en el procés. Agraïm l'aportació dels grups de treball i de discussió que han contribuït als avenços assolits. Acordem continuar treballant conjuntament, ajudant-nos mútuament i fomentant l'intercanvi de bones pràctiques.

1.4 Reiterem el nostre compromís d'augmentar la compatibilitat i la comparabilitat dels nostres sistemes d'educació superior, tot respectant-ne la diversitat. Reconeixem l'important paper exercit per les institucions d'educació superior (IES) en el desenvolupament de les nostres societats, fonamentat en les seves tradicions com a centres d'ensenyament i de recerca, en la seva creativitat i en la transferència de coneixement, com també el seu paper essencial en la definició i transmissió dels valors sobre els quals s'han construït les nostres societats. El nostre propòsit consisteix a garantir que les nostres IES disposin dels recursos necessaris per complir totes les seves funcions. Aquestes funcions inclouen: la preparació dels estudiants com a ciutadans actius en una societat democràtica; la preparació dels estudiants per al seu futur professional i capacitar-los per al seu desenvolupament personal; la creació i conservació d'una extensa base de coneixement avançat; i el foment de la recerca i la innovació.

1.5 Per tant, destaquem la importància d'institucions sòlides, que siguin diverses, finançades adequadament, autònomes i responsables. Els principis de no discriminació i accés equitatiu han de ser promoguts i respectats en tot l'EEES. Ens comprometem en la defensa d'aquests principis, com també garantim que ni els estudiants ni el personal no patiran cap tipus de discriminació.

II. Avenços cap a l'EEES

El nostre informe de balanç de la situació, juntament amb els informes *Tendències V* de l'EUA (Associació d'Universitats Europees), *Bolonya des de la perspectiva dels estudiants* de l'ESIB (Consell d'Estudiants Europeus), *Sobre l'estructura de l'educació superior a Europa* d'Eurydice, confirmen que en conjunt s'han produït avenços positius durant els dos últims anys. Hi ha una consciència creixent que un resultat significatiu del procés consistirà en una transició cap a una educació superior centrada en els estudiants, i no una educació centrada en el professor. Continuarem donant suport a aquest important canvi d'enfocament.

Mobilitat

2.2 La mobilitat dels professors, del PAS, dels estudiants i titulats és un dels elements centrals del Procés de Bolonya, que crea oportunitats per al creixement personal, estimula la cooperació internacional entre individus i institucions, augmenta la qualitat de l'educació superior i la recerca, i dóna solidesa a la dimensió europea.

2.3 Des de 1999 s'han produït avenços, però encara queden molts reptes. Entre els obstacles a la mobilitat juguen un paper important qüestions relacionades amb la immigració, el reconeixement de títols i diplomes, els incentius econòmics insuficients o les disposicions rígides sobre jubilació. Acceptem la responsabilitat de cada govern per facilitar el lliurament de visats i permisos de residència i treball (en la forma que sigui oportuna). Allà on aquestes mesures quedin fora de les nostres competències com a ministres de l'educació superior, ens comprometem a treballar al si dels nostres governs per aconseguir avenços decisius en aquesta àrea. En l'àmbit nacional treballarem per posar en marxa procediments i eines de reconeixement, i també per estudiar mecanismes per incentivar la mobilitat tant del personal com dels estudiants. Això inclou encoratjar un increment significatiu dels programes conjunts i la creació de plans d'estudi flexibles, així com instar les nostres institucions perquè augmentin la seva responsabilitat respecte a la mobilitat dels professors, del PAS i dels estudiants, i que aquesta sigui més equilibrada entre els països al llarg de tot l'EEES.

Estructura dels estudis

2.4 S'han fet avenços significatius en els nivells estatal i institucional pel que fa a l'objectiu de crear un EEES basat en un sistema d'estudis de tres cicles. El nombre d'estudiants matriculats en cursos dels dos primers cicles ha augmentat considerablement i s'han reduït les barreres estructurals entre els diferents cicles. De la mateixa manera, s'ha produït un increment dels programes de doctorat estructurats. Destaquem la importància de la reforma dels plans d'estudi enfocats a qualificacions més apropiades tant per a les necessitats del mercat laboral com per a estudis posteriors. En el futur els esforços s'haurien de concentrar a eliminar les barreres a l'accés i a la progressió entre cicles, com també en una implementació adequada dels ECTS basats en els resultats de l'aprenentatge i en la càrrega de treball de l'estudiant. Remarquem la importància de millorar l'ocupabilitat dels titulats, alhora que cridem l'atenció sobre la necessitat d'intensificar la recollida de dades sobre aquesta qüestió.

Reconeixement

2.5 El correcte reconeixement de les qualificacions en l'educació superior, de períodes d'estudi i aprenentatge previ, incloent-hi l'aprenentatge informal i no formal, són components essencials de l'EEES, tant internament com en un context global. Titulacions fàcilment comprensibles i comparables, així com informació accessible sobre els sistemes educatius i els marcs de qualificacions, són requisits per a la mobilitat dels ciutadans i per garantir de manera permanent l'atractiu i la competitivitat de l'EEES. Encara que estem satisfets que 38 membres del Procés de Bolonya, incloent-hi Montenegro, hagin ratificat la Convenció del Consell d'Europa/UNESCO sobre el reconeixement de qualificacions de l'educació superior a la regió europea (Convenció de Lisboa sobre Reconeixement, LRC), recomanem vivament a la resta de membres que ho considerin una qüestió prioritària.

2.6 S'han produït avenços en la posada en marxa de la Convenció de Lisboa sobre Reconeixement, en els crèdits ECTS i els suplementos al títol, però la gamma d'enfocaments nacionals i institucionals sobre el reconeixement de títols requereix més uniformitat i coherència. Per millorar les pràctiques de reconeixement demanem al Grup de Seguiment de Bolonya (*Bologna Follow-up Group*, BFUG) que es permeti a les xarxes ENIC/NARIC analitzar els plans nacionals i difondre les bones pràctiques.

Marcs de qualificacions

2.7 Els marcs de qualificacions són instruments fonamentals per aconseguir la comparabilitat i la transparència dins de l'EEES, així com per facilitar el transvasament d'estudiants dins, i entre, els

sistemes d'educació superior. Aquests marcs també haurien d'ajudar les institucions d'educació superior a desenvolupar mòduls i programes d'estudis basats en els resultats de l'aprenentatge i en crèdits i millorar el reconeixement de qualificacions, així com tot tipus d'aprenentatges anteriors.

2.8 Percebem que s'han produït alguns avenços inicials pel que fa a la posada en marxa de marcs nacionals de qualificacions, però es necessita un esforç molt més gran. Ens comprometem a posar en pràctica per complet aquests marcs nacionals de qualificacions, acreditats pel model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, l'any 2010. Reconeixem que això és un desafiament i sol·licitem al Consell d'Europa suport per compartir les experiències en l'elaboració dels marcs nacionals de qualificacions. Emfatitzem que els marcs de qualificacions s'haurien de dissenyar per estimular una mobilitat més gran dels estudiants i el professorat i per millorar l'ocupabilitat.

2.9 Estem satisfets pel fet que aquests marcs nacionals de qualificacions, compatibles amb el model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, seran també compatibles amb la proposta de la Comissió Europea sobre el Marc Europeu de Qualificacions per a l'aprenentatge al llarg de la vida.

2.10 Considerem el model global del Marc de Qualificacions de l'EEES, acordat a Bergen, com un element clau en el foment de l'educació superior europea en un context global.

Aprenentatge al llarg de la vida

2.11 L'informe de balanç de la situació mostra que a la major part dels països hi ha elements d'aprenentatge flexible, però cal el desenvolupament sistemàtic d'itineraris d'aprenentatge més flexibles, per donar suport a l'aprenentatge permanent des d'etapes més primerenques. Per tant, sol·licitem al Grup de Seguiment de Bolonya que augmenti l'intercanvi de bones pràctiques i que treballi per fomentar la comprensió del paper que l'educació superior exerceix en la formació al llarg de la vida. Només a molt pocs països de l'EEES es pot dir que està ben desenvolupat el reconeixement d'aprenentatges previs per a l'accés i la consecució de crèdits. Treballant en cooperació amb les xarxes ENIC/NARIC, convidem el Grup de Seguiment de Bolonya a elaborar propostes per millorar el reconeixement de l'aprenentatge previ dins de l'educació superior.

Certificació de la qualitat i el Registre europeu d'agències de qualitat

2.12 Els Criteris i directrius per a la certificació de la qualitat en l'EEES (ESG) adoptats a Bergen han constituït un poderós element dinamitzador del canvi en el camp de la garantia de la qualitat. Tots els països han començat a posar-los en pràctica i alguns hi han realitzat progressos considerables. En concret, la certificació externa de la qualitat està molt més desenvolupada. La participació dels estudiants ha augmentat des del 2005 a tots els nivells, tot i que encara cal una certa millora. Ja que la responsabilitat principal respecte a la qualitat rau en les mateixes institucions d'educació superior, aquestes haurien de continuar enfortint els seus sistemes de millora de la qualitat. Reconeixem els avenços realitzats respecte al reconeixement mutu de l'acreditació i les decisions de millora de la qualitat, i encoratgem a continuar la cooperació internacional entre les agències de certificació de la qualitat.

2.13 El primer Fòrum Europeu de Certificació de la Qualitat, organitzat conjuntament per EUA, ENQA, EURASHE i ESIB (el Grup E4) el 2006, va proporcionar l'oportunitat per tractar les millores europees en certificació de la qualitat. Encoratgem aquestes quatre organitzacions a continuar organitzant aquests fòrums amb periodicitat anual, a fi d'ajudar a compartir les bones pràctiques i contribuir a la millora contínua de la qualitat en l'EEES.

2.14 Agraïm al Grup E4 la seva resposta a la nostra petició d'analitzar els detalls necessaris per a l'establiment d'un Registre europeu d'agències certificadores de qualitat de l'ensenyament superior. L'objectiu d'aquest registre consisteix a facilitar a tots els implicats i al públic en general l'accés lliure a informació objectiva sobre les agències de qualitat de confiança que treballen d'acord amb les directrius de l'ESG. Això reforçarà la confiança en l'àmbit de l'educació superior

en l'EEES i fins i tot en altres regions i facilitarà el reconeixement mutu de les certificacions de qualitat i de les decisions d'acreditació. Acollim favorablement l'establiment del registre per part del Grup E4, treballant en col·laboració, sobre les bases del model operatiu proposat. El registre ha de ser voluntari, autosuficient econòmicament, independent i transparent. Les sol·licituds d'inclusió en el registre han de ser avaluades en funció d'una conformitat substancial amb els Criteris i directrius establerts (ESG), que es manifesti per mitjà d'un procés de revisió independent aprovat per les autoritats nacionals, allà on se n'exigeixi aquesta aprovació. Sol·licitem al Grup E4 que ens informi periòdicament sobre els avenços a través del Grup de Seguiment de Bolonya i que, en el termini de dos anys des que sigui operatiu, el registre sigui objecte d'avaluació externa, tenint en compte els punts de vista de tots els interessats.

Doctorands

2.15 L'apropament entre l'EEES i l'Espai europeu de recerca continua sent un objectiu important. Reconeixem el valor del desenvolupament i manteniment d'una àmplia varietat de programes de doctorat lligats al model global del marc de qualificacions de l'EEES, al mateix temps que s'evita una regulació excessiva. Alhora, compremem que reforçar la reglamentació sobre el tercer cicle i millorar l'estatus, les perspectives professionals i el finançament dels investigadors que inicien les seves carreres són requisits essencials per aconseguir els objectius europeus d'enfortir la capacitat investigadora i potenciar la qualitat i la competitivitat de l'educació superior europea.

2.16 Per tant, convidem les nostres institucions d'educació superior a redoblar els esforços per integrar els programes de doctorat en les polítiques i estratègies institucionals, i a desenvolupar itineraris professionals adequats i oferir oportunitats als seus doctorands i investigadors novells.

2.17 Convidem l'Associació d'Universitats Europees a continuar donant suport a l'intercanvi d'experiències entre les institucions d'educació superior que incloguin des dels programes de doctorat innovadors, que estan sorgint per tot Europa, fins a altres temes crucials com requisits d'accés, processos de supervisió i avaluació transparents, desenvolupament de competències transferibles i mètodes per millorar la inserció laboral. Buscarem oportunitats per estimular un intercanvi més gran d'informació sobre finançament i altres qüestions entre els nostres governs així com altres entitats que financen la recerca.

Dimensió social

2.18 L'educació superior hauria de jugar un paper essencial en la promoció de la cohesió social, en la reducció de les desigualtats i en l'elevació del nivell de coneixements, capacitats i competències al si de la societat. Les polítiques d'educació superior s'haurien d'enfocar a maximitzar el potencial de les persones pel que fa al seu desenvolupament personal i la seva contribució a una societat sostenible, democràtica i basada en el coneixement. Compartim l'aspiració social que el conjunt d'estudiants que inicien, participen i culminen l'educació superior en tots els seus nivells hauria de reflectir la diversitat dels nostres pobles. Reafirmem la importància que els estudiants puguin completar els seus estudis sense obstacles relacionats amb la seva situació socioeconòmica. Per tant, continuarem amb els nostres esforços per facilitar serveis adequats als estudiants, crear itineraris d'aprenentatge més flexibles, tant per accedir-hi com una vegada dins de l'educació superior, i ampliar la participació a tots els nivells sobre la base de la igualtat d'oportunitats.

L'EEES en un context global

2.19 Ens complau que a moltes parts del món les reformes de Bolonya hagin suscitat un interès considerable i hagin fomentat el debat entre els europeus i els seus col·legues internacionals sobre una àmplia gamma de temes. Aquests temes inclouen el reconeixement de qualificacions, els beneficis de la cooperació basada en la igualtat entre les parts, la mútua confiança i comprensió i els valors fonamentals del Procés de Bolonya. D'altra banda, reconeixem els esforços realitzats per alguns països en altres regions del món per apropar els seus sistemes d'educació superior als principis del marc general de Bolonya.

2.20 Adoptem l'estratègia "L'EEES en un context global" i treballarem en les àrees fonamentals: millora de la informació sobre l'EEES, foment de l'atractiu i la competitivitat de l'EEES, enfortiment de la cooperació basada en la igualtat de les parts, intensificació del diàleg sobre les polítiques a desenvolupar, i millora del reconeixement de qualificacions. Aquesta estratègia s'hauria de considerar en relació amb les *Guies per promoure la qualitat en l'educació superior per damunt de les fronteres* desenvolupades per la UNESCO/OCDE.

III. Prioritats per al 2009

3.1 De cara als dos pròxims anys acordem centrar-nos en la culminació de les Línies d'Acció aprovades, incloent-hi les prioritats permanents del sistema de graus de tres cicles, la garantia de qualitat i el reconeixement dels títols i altres períodes d'estudi. Ens centrarem particularment en les àrees d'acció següents.

Mobilitat

3.2 En els informes nacionals que es prepararan el 2009 s'hauran d'incloure les mesures preses a cada país per promoure la mobilitat dels estudiants i el personal, així com accions per avaluar-la en el futur. Ens centrarem en els principals reptes de cada país esmentats en el paràgraf 2.3. Així mateix, acordem la creació d'una xarxa d'experts nacionals a fi de compartir informació i contribuir a identificar i superar els obstacles contraris a la "portabilitat" de beques i ajuts.

Dimensió social

3.3 De la mateixa manera, els informes contindran informació sobre les estratègies i polítiques nacionals per a la dimensió social, incloent-hi accions i mesures per avaluar-ne l'eficàcia. Convidem tots els implicats a participar i donar suport a aquestes tasques a cada país.

Recopilació de dades

3.4 Reconeixem que cal millorar la disponibilitat de dades, tant sobre la mobilitat com sobre la dimensió social, a tots els països participants en el Procés de Bolonya. En conseqüència, sol·licitem a la Comissió Europea (*Eurostat*), juntament amb *Eurostudent*, que estableixi dades i indicadors comparables i contrastats que permetin mesurar els avenços realitzats per assolir els objectius globals de la dimensió social i la mobilitat en tots els països de Bolonya. Aquestes dades haurien d'incloure la igualtat de participació en l'educació superior, així com l'ocupabilitat dels titulats. Aquesta tasca s'hauria de realitzar en col·laboració amb el Grup de Seguiment de Bolonya, de manera que sigui possible presentar un informe sobre aquesta qüestió en la Cimera Ministerial de 2009.

Ocupabilitat

3.5 De manera complementària a la introducció del sistema d'estudis de tres cicles, demanem al Grup de Seguiment de Bolonya que estudiï detalladament com incrementar l'ocupabilitat en cada un dels tres cicles, així com en el context de l'aprenentatge al llarg de la vida. Per aconseguir-ho, caldrà la implicació responsable de tots els interessats. Els governs i les institucions d'educació superior necessitaran una comunicació més gran amb els ocupadors i altres implicats com a base fonamental per a les seves reformes. Treballarem, en la mesura de les nostres competències, dins dels governs perquè les ocupacions i la carrera professional en la funció pública siguin totalment compatibles amb el nou sistema de titulacions. Instem les institucions a establir llaços estrets i cooperar amb els ocupadors en el procés d'innovació dels estudis basat en els resultats de l'aprenentatge.

L'EEES en un context global

3.6 Sol·licitem al Grup de Seguiment de Bolonya que ens informi el 2009 sobre els progressos globals en aquests temes a nivell europeu, estatal i institucional. Tots els implicats exerceixen un paper en aquestes qüestions en funció de les seves responsabilitats. En informar sobre l'execució de l'estratègia per a l'EEES en un context global, el Grup de Seguiment de Bolonya haurà de tenir en compte dues prioritats específiques. En primer lloc, millorar la informació disponible sobre l'EEES, perfeccionant el lloc web del Secretariat de Bolonya i el Manual de

Bolonya de l'Associació d'Universitats Europees; en segon lloc, millorar el reconeixement de qualificacions. Fem una crida a les institucions d'educació superior, als centres ENIC/NARIC i a altres autoritats competents en el reconeixement de qualificacions dins l'EEES a valorar les qualificacions d'altres zones del món amb la mateixa amplitud de mires que esperarien rebre en ser valorades les qualificacions europees a la resta del món, així com a basar aquest reconeixement en els principis de l'LRC.

Balanç

3.7 Demanem al Grup de Seguiment de Bolonya que continuï el procés de balanç, basant-se en informes nacionals, per tal que estigui a punt per a la Cimera Ministerial del 2009. Esperem un desenvolupament més gran de l'anàlisi qualitativa, especialment en relació amb la mobilitat, el Procés de Bolonya en un context global i sobre els aspectes socials. Els temes inclosos en el procés de balanç han de continuar incloent el sistema de titulacions i l'ocupabilitat dels titulats, el reconeixement de titulacions i períodes d'estudi i l'execució de tots els aspectes que garanteixin la qualitat d'acord amb l'ESG. Amb la perspectiva d'un aprenentatge centrat en l'estudiant i basat en els resultats d'aprenentatge, els nous punts d'atenció s'haurien d'enfocar de manera integral cap als marcs nacionals de qualificacions, els crèdits i els resultats de l'aprenentatge, la formació al llarg de la vida i el reconeixement de la formació prèvia a l'educació superior.

IV. Mirant cap al 2010 i més enllà

4.1 Atès que l'EEES continua desenvolupant-se i responent als reptes de la globalització, preveiem que serà necessari continuar col·laborant entre tots els països membres després del 2010.

4.2 Estem decidits a aprofitar sense vacil·lar l'any 2010, que assenyalarà el pas del Procés de Bolonya a l'EEES, com una oportunitat per reiterar el nostre compromís amb l'educació superior com un element clau per aconseguir que les nostres societats siguin sostenibles, tant a nivell nacional com europeu. Considerem el 2010 com una oportunitat per redefinir la visió que va motivar la posada en marxa del Procés de Bolonya el 1999 i que l'EEES es vegi reforçat per valors i visions que van més enllà de qüestions com l'estructura i les eines. Assumim la tasca de convertir el 2010 en una oportunitat per reajustar els nostres sistemes d'educació superior en una direcció que miri per sobre dels temes immediats i que els capaciti per afrontar els desafiaments que definiran el nostre futur.

4.3 Demanem al Grup de Seguiment de Bolonya que analitzi com podria evolucionar l'EEES després del 2010, i que ens n'informi en la propera Cimera Ministerial de 2009. Aquest informe ha d'incloure propostes sobre estructures de suport apropiades, tenint present que els acords no formals de col·laboració actuals estan funcionant bé i ens han aproximat a canvis sense precedents.

4.4 Sobre la base dels balanços anteriors, els informes *Tendències i Bolonya des de la perspectiva dels estudiants*, convidem el Grup de Seguiment de Bolonya a estudiar per al 2010 la preparació d'un informe que inclogui una valoració independent, en associació amb els membres consultius, per tal d'avaluar els avenços globals del procés de Bolonya des del 1999 cap a l'establiment de l'EEES.

4.5 Deleguem en el Grup de Seguiment de Bolonya la decisió sobre el caràcter, el contingut i el lloc de la Cimera Ministerial el 2010, decisió que s'haurà de prendre en la primera meitat del 2008.

4.6 La nostra propera reunió serà acollida pels països del Benelux a Leuven/Louvain-la-Neuve els dies 28 i 29 d'abril de 2009.